

Savanorystė Lietuvoje: komparatyvinis, dinaminis ir vertybinis aspektai

Aida Savicka

Lietuvos kultūros tyrimų instituto Šiuolaikinės Lietuvos kultūros skyrius
Department of Contemporary Lithuanian Culture at Lithuanian Culture Research Institute
Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius
Mob. tel. 8 600 03 354
El. paštas: aida.savicka@gmail.com

Santrauka. Nors savanoriškas darbas nėra nauja socialinių tyrimų tema, daugelis žmonių motyvacijos ištraukti į visuomeninę veiklą klausimų vis dar lieka atviri. Straipsnyje analizuojamas šiuolaikinėje visuomenėje besikeičiantis požiūris į savanorystę, savanorių demografinis profilis, vidinė jų motyvacija visuomeninei veiklai ir ją palaikanti kultūrinė vertybinė orientacija. Pagrindinis šio straipsnio tikslas – identifikuoti sociodemografinių ir asmenybinių veiksnių įtaką ištraukti į savanorišką veiklą. Tuo tikslu pasitelkiami Europos vertybių tyrimų (Lietuvoje atliktų 1990, 1999, 2008 ir 2017 metais) duomenys. Savanorišką darbą lemiančių veiksnių supratimas gali būti gairės, kuriant savanorystei palankią valstybės politiką ir tinkamai motyvuojant – tiek valstybės, tiek konkrečių visuomeninių organizacijų lygmeniu – apsisprendimą imtis savanoriškos veiklos.

Pagrindiniai žodžiai: savanorystė, savanorystės stiliai, vertybinė orientacija, individualizacija, prosocialaus tipo asmenybė

Volunteering in Lithuania: Comparative, Dynamic and Value Perspective

Abstract. Although volunteering is not a new topic in social research, many questions about people's motivation to engage in voluntary activities still remain open. The article analyzes the changing attitudes towards volunteering in contemporary society, the demographic profile of volunteers, their intrinsic motivation and the cultural value orientation that supports it. The main purpose of this article is to identify the impact of main sociodemographic and personal characteristics in people's decision to volunteer. Data from *European Values Surveys* (1990, 1999, 2008, 2017) are used for this purpose.

The presented research data provide valuable insights into long-term trends in the development of volunteering in Lithuania, important socio-demographic determinants of volunteering and changing individual motivation to engage in volunteering. As the analysis reveals, although demographic factors – gender, age, education, occupational employment – are important, they only become meaningful when analyzed along with personal characteristics of respondents (such as life satisfaction, trust in people, belief that one is in control of own life) and their value orientations (such as caring, creativity, stimulation, and the pursuit of social justice). In other words, volunteers cannot be treated as a demographically homogeneous group. This means that in order to effectively mobilize people for a specific volunteering activity, it is necessary to take into account not only which socio-demographic groups are generally more likely to be involved, but also the values that are most important to them when planning volunteering strategies and communication. Understanding the determinants of volunteering can serve as a guideline for the development of volunteer-friendly public policies and

Received: 2021-03-15. Accepted: 2021-07-21

Copyright © 2021 Aida Savicka. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

for properly motivating people to become involved in volunteering, both at the level of the state and specific public organizations.

Keywords: volunteering, volunteering styles, value orientation, individualization, prosocial personality.

Įvadas

Savanorystės svarba kuriant visuomenės gerovę ir efektyviai prisidedant prie pačių įvairiausių problemų sprendimo – nuo aplinkosaugos, socialinės atskirties, savipagalbos kritinėse gyvenimo situacijose iki meninės veiklos ir švietimo – nekelia dvejonų. Ypačingas dėmesys į savanorišką veiklą ir piliečių tarpusavio pagalbą atkreiptas COVID-19 pandemijos metu, kai valstybės institucijos nebegalėjo užtikrinti visų piliečiams reikalingų socialinių ir medicinos paslaugų. Šio darbo ėmėsi ne tik ilgą laiką mūsų šalyje veikiančios visuomeninės organizacijos („Gelbėkit vaikus“, „Maisto bankas“, „Maltos ordinas“, „Sidabrinė linija“, Lietuvos šaulių sąjunga), bet spontaniškai iškilo ir naujos neinstitucionalizuotos piliečių iniciatyvos: budėjimas oro uostuose, maisto tiekimas gydytojams, sveikatos ar paslaugų sektoriaus darbuotojų vaikų priežiūra, jų saviizoliacijai nuo šeimos narių reikalingų patalpų suteikimas, nekvalifikuotas darbas ligoninių priėmimo skyriuose, pagalba pristatant maistą, vaistus ar kitas būtinausias priemones savimi negalintiems pasirūpinti kaimynams, psichologinė parama patiriantiems stresą, pagalba vaikams mokantis nuotoliniu būdu ir daugybė kitų. Visuomenėje, kur nevyriausybinų organizacijų sektorius ir savanorystė neturi ilgamečių tradicijų, ši patirtis parodė, kad susitelkusi pilietinė visuomenė gali rasti greitų ir veiksmingų netikėtai iškilusių problemų sprendimų, ir ne tik sveikatos apsaugos, bet ir socialinėje, ekonominėje ar aplinkosaugos srityje. Tiek valstybės institucijoms, tiek patiems piliečiams ji atskleidė savitarpio pagalbos potencialą, o kartu iškėlė klausimą – kaip ateityje šį potencialą panaudoti dar efektyviau ir plačiau, sprendžiant ir kitas bendruomenės kylančias problemas. Norint į jį atsakyti, visų pirma reikėtų geriau suprasti savanorystės prigimtį ir svarbiausius įsitraukimą į savanorišką veiklą lemiančius motyvus.

Kintama savanorystės prigimtis

Savanoriška veikla yra sisteminga ilgalaikiu įsipareigojimu grįsta neatlygintinė veikla, kuri atliekama laisvu žmogaus pasirinkimu savo laisvą laiką skiriant kitiems žmonėms ar jų grupėms naudingiems ir socialiai reikšmingiems tikslams įgyvendinti (Penner, 2004). Moksliniuose savanorystės tyrimuose dažniausiai analizuojama formalizuota savanorystė, kuri apibrėžiama kaip visuomeninių organizacijų telkiamas ir koordinuojamas neatlygintinai atliekamas ir neprivalomas darbas kitų žmonių, organizacijų ar visos visuomenės labui. Tačiau yra ir mažiau formalizuotų savanorystės sampratų. Ramas A. Cnaan su kolegomis (Cnaan et al., 1996) išskiria keturis pagrindinius savanorystės apibrėžties parametrus, pagal kuriuos įvairias savanorystės sampratas galima klasifikuoti kaip siauresnes ar platesnes: (1) asmens pasirinkimo laisvė (visiškai laisva valia ar įpa-

reigojimas savanoriauti), (2) atlygio pobūdis (visiškai neatlygintinai atliekamas ar bent iš dalies mokamas darbas), (3) struktūra ar kontekstas, kuriame vykdoma savanoriška veikla (formalus ar neformalus) ir (4) galutinis numatytas naudos gavėjas (pagalba kitiems ar nauda sau). Dažnai pažymima, kad labiau diferencijuoto požiūrio į savanorišką veiklą reikia dėl plataus masto kultūrinių permainų (visų pirma augančios individualizacijos ir sekularizacijos) įtakos pastaruoju metu esmingai kintančiam savanoriškos veiklos motyvacijos pagrindui ir šios veiklos pobūdžiui (Bennett, 1998; Dekker, van den Broek, 1998; Anheier, Salamon, 1999; Hustinx, Lammertyn, 2003; Hustinx, Lammertyn, 2004). Įvairūs tyrėjai šį pokytį įvardija skirtingais terminais: kaip perėjimą nuo „tradicinės“ prie „modernios“, nuo „senosios“ ar „klasikinės“ prie „naujosios“, nuo „kolektyvistinės“ prie „individualistinės“, nuo grįstos naryste prie programiniu pagrindu vykdomos savanorystės (Eckstein, 2001; Hustinx, 2001; Meijs, Karr, 2004 ir kt.). Kalbama apie tai, kad anksčiau vyravusią tradicinę savanorišką veiklą, grįstą pareigos bendruomenei suvokimu ir ilgalaikiu įsipareigojimu bendram tikslui, keičia spontaniška, trumpalaikė, neįsipareigojanti savanorystė kaip asmens saviraiškos priemonė.

Remdamiesi sociologine modernizacijos teorija, Lesley Hustinxas ir Fransas Lammertynas (Hustinx, Lammertyn, 2003; Hustinx, Lammertyn, 2004) analizuoja, kaip savanorystės prasmę ir pobūdį keičia tradicinių grupių priklausomybių nykimas, silpninantis kolektyvinės savanorystės pamatus, atskirdami kolektyvinio ir refleksyviojo savanorystės stiliaus idealiuosius tipus ir taip pabrėždami savanorystės prigimties daugialypiškumą. Pagal jų sampratą, kolektyvinė savanorystė – savanoriški veiksmai, kuriuos organizaciniame kontekste inicijuoja, nustato ir prižiūri grupės, nepaisant grupės narių tikslų, norų ar ketinimų. Pagrindinė savanorio veiklos motyvacija šiuo atveju yra pareigos ir atsakomybės vietos bendruomenei ar abstraktesniam kolektyvui jausmas, kurio pagrindas – lojalumas organizacijai ir jos vertybėms, todėl šiuo atveju savanoriška veikla paprastai yra ilgalaikė ir nuolatinė. Tuo tarpu refleksyvioji savanorystė atspindi individualias įsipareigojimo formas, kai dėmesys sutelkiamas į savanorį kaip į autonominį veikėją, kurio sprendimas savanoriauti priklauso nuo asmeninės patirties, motyvacijos ir aplinkybių, o pasirenkamos savanoriškos veiklos pobūdį nulemia asmeninės nuostatos, įsitikinimai ir poreikiai. Tai lemia gana silpną organizacinį lojalumą ir lankstumo išsaugojimo siekį, į savanoriškas veiklas įsitraukiant trumpam, epizodiškai ir neįsipareigojamai: svarbiausias savanoriškai veiklai motyvuojantis veiksnys yra savanorio biografinio naratyvo nuoseklumo paieška, o organizacija tėra savanorio savirealizacijos siekio ir konkrečios veiklos projekto tarpininkė. Kitaip tariant, savanorio lojalumas yra susijęs ne su konkrečia organizacija, o su tam tikra idėja, reikalu. Čia reikia pabrėžti, kad autoriai neteigia, jog „naujos“ savanorystės formos pakeičia „senąsias“, o kalba apie individualų kiekvieno savanorio kolektyvinės ir refleksyvosios savanorystės elementų derinį. L. Hustinxas (2001) teigia, kad individualizacijos paskatintas savanorystės paskatų kismas nebūtinai kelia grėsmę pačiai savanorystės idėjai, kaip dažnai linkstama manyti, bet suteikia savanoriams naujų galimybių. Anot autoriaus, savanoriška veikla gali padėti jauniems žmonėms lengviau susigaudyti begalinėje pasirinkimų įvairovėje, suteikia galimybę išbandyti įvairią veiklą ir apsispręsti dėl profesinės karjeros.

Polinkis į savanorystę kaip asmenybinė charakteristika ir vertybinė orientacija

Savanorystė daro teigiamą poveikį tiek visuomenei plačiuoju požiūriu ar tam tikroms jos grupėms, tiek pačiam savanoriaujančiam asmeniui. Iš savanorio perspektyvos svarbiausi savanoriavimo padariniai yra socialinių ryšių užmezgimas ir naujų žinių bei įgūdžių įgijimas (Wilson, 2000), asmenybės augimas (Switzer, Simmons, Dew, Regalski, Wang, 1995), socialinės atsakomybės ir empatijos ugdymas (Atkins, Hart, Donnelly, 2005), besikeičiantis savęs suvokimas, savanorio socialiniam vaidmeniui tampant asmens tapatybės dalimi (Callero, Howard, Piliavin, 1987).

Socialiniai psichologai skiria daug dėmesio savanoriškos veiklos motyvams nustatyti, darydami prielaidą, kad tam tikri asmenybės bruožai yra susiję su polinkiu į prosocialų elgesį, tuo pačiu – į savanorišką veiklą (Clary et al., 1996; Okun et al., 1998). Vieni iš šių bruožų yra tiesiogiai siejami su polinkiu į savanorystę, o kiti – netiesiogiai, per tam tikrų motyvacijų veikimą (pvz., tokių: karjeros galimybės, socialinių kontaktų išplėtimas, naujų įgūdžių įgijimas ir panašiai). Tarkime, daroma prielaida, kad malonus būdas gali būti pagrindinė dispozicinė charakterio savybė, skatinanti prosocialų elgesį (Smith, Nelson, 1975; Graziano, Eisenberg, 1997), panašiai kaip ir ekstravertiškumas (Burke, Hall, 1986; Kosek, 1995; Smith, Nelson, 1975). Galima išskirti du svarbiausius savanorystės modelius, kurie analizuoja savanorių charakterio savybes, lemiančias tiek jų pirminį įsitraukimą į savanorišką veiklą, tiek šios veiklos tęsimą ilgesnį laiką. Alleno M. Omoto'o ir Marko Snyderio (1995) savanorių proceso modelis grindžiamas prielaida, kad pirminį apsisprendimą savanoriauti labiausiai lemia ne išorinės aplinkybės, o būtent dispoziciniai veiksniai, nes šiame etape situacinių veiksnių įtaka dar yra ribota. Louiso A. Pennerio (2002, 2004) prosocialaus tipo asmenybės modelyje pirminis apsisprendimas savanoriauti taip pat laikomas asmens sprendimu, skatinamu tam tikrų asmenybinių charakteristikų.

Tačiau reikia pripažinti, kad asmenybinių charakteristikų ir vertybinių nuostatų bei prosocialaus elgesio ir savanorystės empirinis ryšys yra silpnas ir nenuoseklus (Hoge et al., 1998; Wilson, Janoski, 1995). Šio reiškinio yra pateikiama įvairių paaiškinimų (Serow, Dreyden, 2020; Sundeen, Raskoff, 1995; Knight, Johnson, Carlo, Eisenberg, 1994). Gustavas Carlo su kolegomis (Carlo et al., 2005) teigia, kad priešasčių reikia ieškoti sudėtinguose charakterio buožų, elgesio motyvų ir faktinės elgsenos tarpusavio santykiuose: gali būti, kad tyrėjai dėmesį sutelkia ne į tuos bruožus, kurie konceptualiai yra svarbiausi konkrečiam tiriamam socialiniam elgesiui; kita galima priežastis – santykiyje tarp charakterio bruožų ir socialinės elgsenos gali būti įsiterpę motyvai; arba vieni bruožai gali sąveikauti su kitais, taip darydami įtaką motyvams, kurie savo ruožtu yra labiau susiję su socialiniu elgesiui; arba charakterio bruožai gali sąveikauti su motyvais, bendrai darydami įtaką socialiniam elgesiui. Analizuodamas silpną savanoriškos veiklos ir savanorių vertybinių orientacijų ryšį Johnas Wilsonas (2000) pažymi, kad vertybės negali padėti patikimai numatyti polinkio savanoriauti dėl daugelio priežasčių. Viena vertus, savanoriškos veiklos yra labai įvairių formų, kurių kiekviena gali būti įkvėpta

skirtingų vertybių. Kita vertus, skirtingi žmonės tą patį savanorišką darbą gali sieti su skirtingomis vertybėmis. Apibendrinamas J. Wilsonas daro išvadą, kad vertybės ne tiek padeda numatyti, kas apsisprendžia savanoriauti, kiek leidžia suprasti, ką savanoriška veikla reiškia žmonėms, kurie savanoriauja.

Savanorystės tyrimai Lietuvoje

Reikia pripažinti, kad Lietuvoje savanoriška veikla – jos paplitimo lygis, dinamika, atskirų visuomenės grupių įsitraukimas, savanorių motyvacija ir vertybinės nuostatos – nėra sistemingai tiriama. Kokybiniai subjektyvių savanorių patirčių tyrimai atliekami daugiausiai individualių mokslininkų iniciatyva (Jonutytė, 2007; Gedvilienė, Karasevičiūtė, 2013; Kurapkaitienė, 2019 ir kt.) ar atskirų organizacijų (kaip antai jaunimo savanoriškos tarnybos), kurias dažniausiai domina konkrečiai jų veikimo sritis (pavyzdžiui, jaunimo ar senjorų įtraukimas į visuomeninę veiklą), pastangomis.

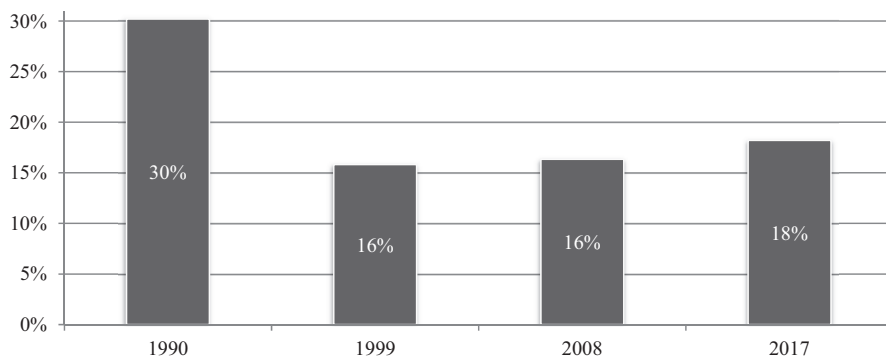
Šioje situacijoje *Europos vertybių tyrimas* (EVS)¹ gali būti vertingas duomenų šaltinis, tiriant gyventojų įsitraukimą į savanorišką veiklą ir jo sociodemografinius, kultūrinius ir individualius veiksnius, nes jau keletą dešimtmečių visose tyrimo bangose naudojamas stabilus klausimų, susijusių su savanoryste, rinkinys, respondentų teiraujamasi tiek apie priklausymą įvairioms visuomeninėms organizacijoms, tiek apie atliekamą nemokamą savanorišką darbą (nebūtinai organizaciniame kontekste). Reikia pabrėžti, kad šis tyrimas, nebūdamas specialiai skirtas savanorystės problematikai tirti, nesuteikia duomenų apie galimas žmonių motyvacijas savanoriškai veiklai, jų įsitraukimo į šią veiklą intensyvumą ar organizacinį lojalumą. Tačiau EVS yra vienas iš nedaugelio longitudinalių tarptautinių duomenų šaltinių apie vyraujančias vertybines nuostatas mūsų regione, todėl suteikia galimybę analizuoti reiškinio dinamiką, paplitimą įvairiose visuomenės grupėse, o paskutiniosios EVS bangos atveju – ir apie tam tikrų asmenybinių bruožų sąsają su įsitraukimu į savanorišką veiklą.

Straipsnyje pateikiami tyrimo duomenys apdoroti naudojantis programiniu paketu SPSS-22, analizuojant įsitraukimo į savanorišką veiklą bendrai ir į tam tikras jos sritis dinamiką Lietuvoje, lyginant jo paplitimo įvairiose Europos šalyse ir Lietuvos visuomenės sociodemografinėse grupėse lygi. Siekiant atskleisti respondentų asmeninių savybių ir vertybinių orientacijų sąsają su jų įsitraukimu į savanorišką veiklą, buvo atliekamas neparametrinio vidurkių palyginimo testas, taikant Kruskal–Wallis kriterijų, kuris parodo, ar bent viena pagal šiuos požymius išskirta respondentų grupė yra linkusi turėti kitokį polinkį (didesnį arba mažesnį) į savanorišką veiklą nei visos kitos.

¹ EVS yra tarptautinis longitudinalinis visuomenės vertybių tyrimas, analizuojantis plačiausią vertybių spektrą, įskaitant darbo, šeimos, politikos vertybes, tautinės tapatybės ir tolerancijos klausimus. Nuo 1981 metų kas dešimt metų įvairiose Europos šalyse pagal standartizuotą metodiką ir klausimyną atliekamas reprezentatyvios imties tyrimas Lietuvoje organizuotas 1990, 1999, 2008 ir 2017 metais. 1990 metais tyrime Lietuvoje dalyvavo 1 020 respondentų, 1999 metais – 1 018 respondentų, 2008 metais – 1 500 respondentų, o 2017 metais – 1 448 respondentai. Tyrimus atliko *Baltijos tyrimai*.

Savanorystės paplitimas Lietuvoje

Žvelgiant iš ilgalaikės – beveik trijų dešimtmečių – perspektyvos, EVS duomenys rodo reikšmingą savanoriškos veiklos aktyvumo lūžį po 1990 metų (žr. 1 paveikslą), kuri reikėtų atskirai aptarti. Vertinant šiuos rezultatus, reikia atsižvelgti į tai, kad 1990 metais Lietuvoje atlikto tyrimo duomenys apie gyventojų įsitraukimą į nemokamą savanorišką darbą dar iš dalies atspindi posovietinį palikimą, kai „savanoriška“ veikla anaip tol ne visada buvo išties savanoriška². Tad tais metais tyrimo užfiksuotas 30 proc. nemokamą savanorišką darbą dirbusių gyventojų rodiklis turėtų būti vertinamas kritiškai, o apie tikrą savanorystės mastą galima tik spėlioti. Įsivyravus demokratinei valstybės sanklodai ir nelikus „privalomos“ savanorystės reiškinio, į nemokamą savanorišką darbą įsitraukusių gyventojų dalis sumažėjo bemaž perpus, tačiau pastarąjį dešimtmetį jau galima išžvelgti ir tam tikrą aktyvėjančios savanorystės ženklą, kai gyventojų, per paskutinius šešis mėnesius dirbusių nemokamą savanorišką darbą, dalis pakilo nuo 16 proc. 1999 ir 2008 metais iki 18 proc. 2017 metais.

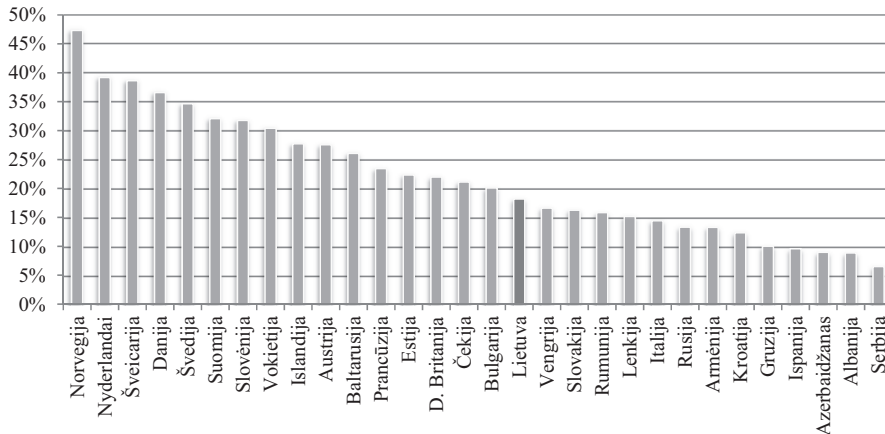
1 pav. Gyventojų, per paskutinius 6 mėnesius dirbusių nemokamą savanorišką darbą, dalies dinamika 1990–2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

Lietuvos gyventojų savanoriškos veiklos aktyvumui įvertinti šiuos duomenis reikėtų nagrinėti platesniu tarptautiniu kontekstu, lyginant jį su kitų šalių duomenimis. Tą padaryti kaip tik ir leidžia EVS duomenys, kurie rodo, kad Lietuvos gyventojų įsitraukimo į savanorišką veiklą aktyvumas perpus mažesnis nei Skandinavijos regione ir neprilygsta kitų Vakarų Europos šalių (išskyrus Italijos) lygiui, tačiau lenkia daugelio posocialistinio bloko šalių lygį (žr. 2 paveikslą). Tai atitinka kitų savanorystės tyrimų išvadas, kad į vi-

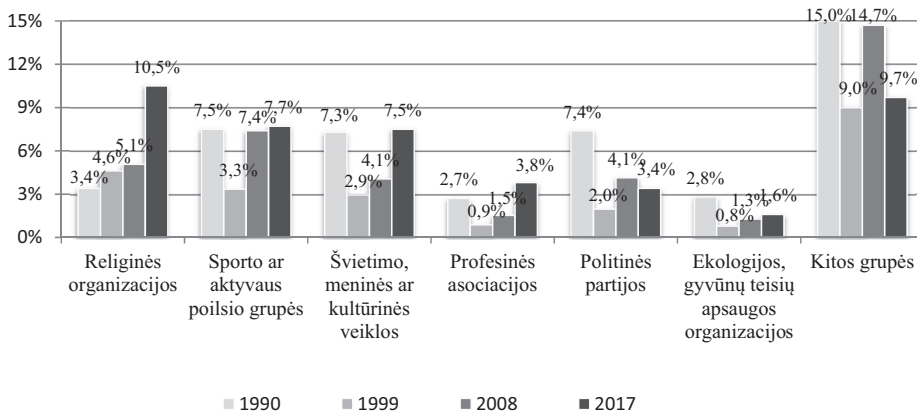
² Būtų neteisinga visiškai neigti, kad komunistinėse šalyse egzistavo tam tikros savanoriškos veiklos formos, tačiau sovietmečiu savanorystė buvo valstybės griežtai kontroliuojama, leidžiant veikti tik toms savanoriškoms organizacijoms, kurios neprieštaravo oficialiai valstybės politikai. Tokiomis aplinkybėmis savanorystė negali būti siejama su pilietinės visuomenės samprata, nes pilietinė visuomenė buvo akivaizdžiai per silpna, kad galėtų sutelkti piliečius savanoriškiems veiksams, o totalitarinė valstybė buvo pakankamai stipri ją suvaržyti. Tad tai, kas egzistavo sovietmečiu, galima vertinti kaip pseudosavanorišką veiklą: savanorystė dažnai buvo privaloma, o ne savanoriška, o narytė tokiose organizacijose buvo visiškai formali.

suomeninių organizacijų veiklą žmonės dažniau įsitraukia pasiturinčiose ilgų demokrati-
nių tradicijų visuomenėse, ir tai aiškinama pirmiausia tuo, jog ekonominė plėtra stiprina
altruizmą ir silpnina paskatas maksimaliai investuoti (Curtis et al., 2001; Parboteeah,
Cullen, Lim, 2004; Ziemek, 2006).

2 pav. Gyventojų, per paskutinius 6 mėnesius dirbusių nemokamą savanorišką darbą, dalis skirtingose šalyse 2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

3 pav. Gyventojų, priklausančių įvairioms savanoriškoms organizacijoms, dalies dinamika 1990–2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

Norint geriau suprasti savanoriškos veiklos dinamiką Lietuvoje, verta paanalizuoti, kaip keitėsi šalies gyventojų narystės skirtingose visuomeninėse organizacijose lygis³.

³ Būtina atkreipti dėmesį, kad čia kalbama apie priklausymą visuomeninėms organizacijoms, o ne faktiškai atliekamą savanorišką darbą, tai negali būti tapatinama: dalis visuomeninėms organizacijoms priklausančių žmonių tėra formalūs jų nariai, savanoriaujantys itin retai arba apskritai nesavanoriaujantys; kita vertus, nemokamą darbą savanoriškai dirbantys žmonės gali ir formaliai nepriklausyti jokiai organizacijai.

Savanorystės laukas apima įvairias veiklas, tokias kaipantai socialinės ir sveikatos paslaugos, švietimas, kultūrinė ir rekreacinė veikla, aplinkosauga, politika ir religija. Tiriamuoju laikotarpiu sparčiausiai augo religinių organizacijų narių skaičius, jos 2017 metais tapo skaitlingiausiu visuomeninių organizacijų tipu; kiek mažiau populiarios, tačiau taip pat gausėjančia naryste pasižymėjo aktyvaus poilsio ir kultūrinės veiklos organizacijos; aplinkosaugos organizacijos dar tik augina savo entuziastų būrį, o politinės organizacijos – juos praranda (žr. 3 paveikslą).

Demografinis savanorio portretas Lietuvoje

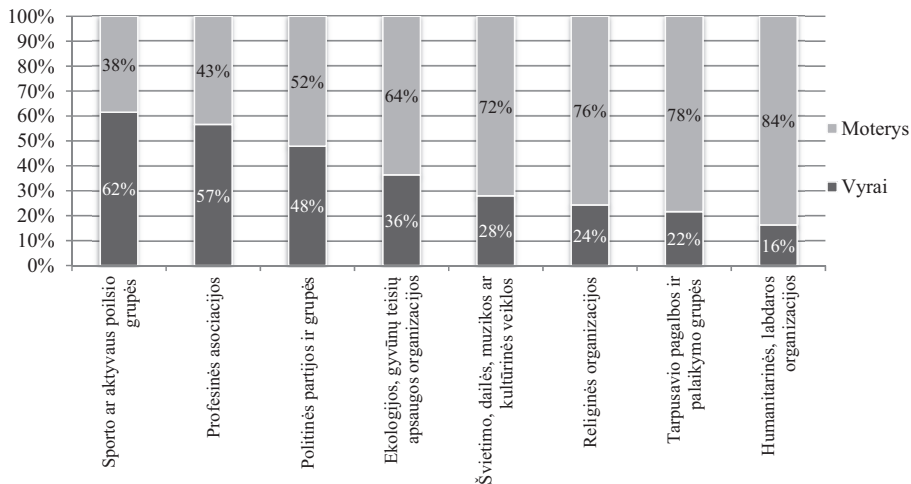
Įvairūs tyrimai atskleidžia įsitraukimo į savanorišką veiklą netolygumus tarp skirtingo amžiaus, išsimokslinimo žmonių ir skirtingų lyčių, kuriuos iš dalies galima paaiškinti socialinių išteklių, žmogiškojo kapitalo ir asmens savivokos skirtumais. Socialinių išteklių teorija pateikia paaiškinimą, kodėl savanorystės lygis yra aukštesnis tarp aukštesnio socialinio ir ekonominio statuso, religingų žmonių, susituokusiųjų ir auginančių vaikus: teigiama, kad jiems būdinga aktyvesnė narystė įvairiose organizacijose, o tai didina tikimybę įsitraukti į savanorišką veiklą (McPherson et al., 1992; Smith, 1994; Stubbings, Humble, 1984; Wilson, Janoski, 1995; Wilson, Musick, 1997). Išsimokslinimo lygio, kuris, tyrimų duomenimis, yra vienas iš reikšmingiausių įsitraukimo į savanorišką veiklą aktyvumą lemiančių veiksnių, įtaka siejama su disponuojamu žmogiškuoju kapitalu ir asmens savivokos ypatumais: gilesniu problemų suvokimu, didesne empatija ir pasitikėjimu savimi, labiau išvystytais bendravimo įgūdžiais (McPherson, Rotolo, 1996; Sundeen, Raskoff, 1994; Rosenthal et al., 1998). Be to, išsimokslinę žmonės yra dažniau pakviečiami prisidėti prie savanoriškos veiklos ir dėl jų turimų profesinių įgūdžių (Brady et al., 1999). Tačiau išsimokslinimo įtaka pasiryžimui savanoriauti skiriasi priklausomai nuo savanoriško darbo pobūdžio: ji yra didesnė, jei atliekamoms užduotims reikia tam tikrų specifinių žinių, o ne socialinių įgūdžių (Okun, Eisenberg, 1992).

Empiriniai tyrimai taip pat išryškina reikšmingus skirtumus tarp lyčių, kalbant apie įsitraukimo į savanorišką veiklą aktyvumą, motyvaciją ir pasirenkamą veiklos sritį (Schlozman, Burns, Verba, 1994; Trudeau ir Devlin, 1996; Wymer, Samu, 2002). Tradiciškai vyrų ir moterų laiko paskirstymas mokamam darbui ir neformaliai ekonominei veiklai (įskaitant nemokamą darbą namų ūkyje ir nemokamą savanorišką darbą bendruomenės labui) yra gana skirtingas. Pažymima, kad vyrų ir moterų profesinės veiklos skirtumai gana panašūs į lyčių skirtumus savanoriaujant, tiek pagal skiriamą laiką, tiek pagal pasirenkamą veiklos sritį: vyrai dažniau savanoriauja profesinėje ir politinėje, taip pat švietimo ir laisvalaikio srityse, o moterys – charitatyvinėje ir socialinio teisingumo srityje (Gil-Lacruz et al., 2017).

Savanorystės skirtumai tarp lyčių Lietuvoje taip pat yra ženklūs: bendrai šalyje į savanorišką veiklą įsitraukusių žmonių dalis sudaro 18 proc., moterų ji siekia beveik 21 proc., o vyrų – 14 procentų. Tai yra didelis ir statistiškai reikšmingas skirtumas. Reikšmingų skirtumų randama ir lyginant veiklos sritis, kuriose reiškiasi savanoriai vy-

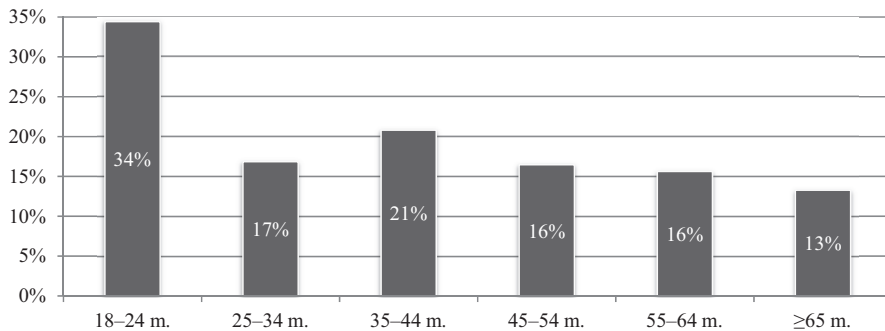

rai ir moterys: vyrai telkiasi savirealizacijos ir saviraškos grupėse, o moterys – pagalbos, globos, švietimo visuomeninėse organizacijose (žr. 4 paveikslą)

4 pav. Lietuvos gyventojų, priklausančių įvairioms savanoriškoms organizacijoms, struktūra pagal lytį 2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

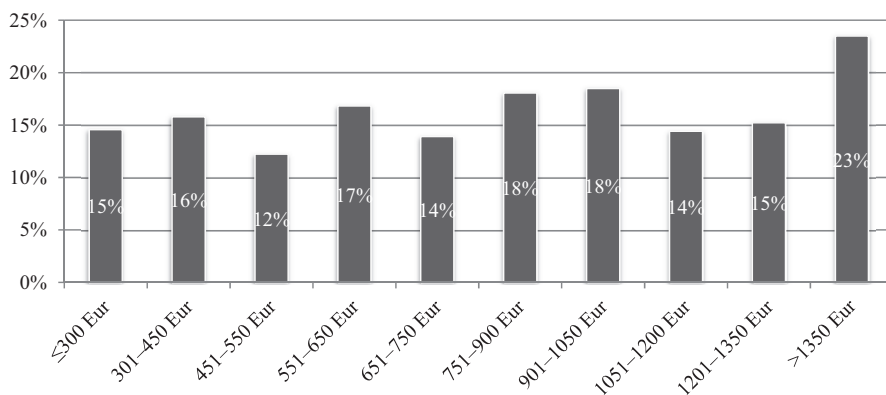
5 pav. Gyventojų, per paskutinius 6 mėnesius dirbusių nemokamą savanorišką darbą, dalis skirtingose amžiaus grupėse Lietuvoje 2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

Amžius yra ne mažiau reikšmingas dalyvavimą savanoriškoje veikloje diferencijuojantis veiksnys nei lytis. Kai kurie mokslininkai gana pesimistiškai vertina savanorystės ateities perspektyvas dėl kurį laiką matomo augančio jaunimo individualizmo bei indiferentiškumo socialiniams ir politiniams klausimams, prognozuodami išitraukimo į savanorišką veiklą kritimą, iš aktyvaus visuomeninio gyvenimo pasitraukiant vyresniosioms kartoms (Goss, 1999; Putnam, 2000). Lietuvoje surinkti EVS tyrimo duomenys šią prielaidą paneigia – jie atskleidžia, kad jaunimas kaip tik aktyviau dalyvauja savanoriškoje veikloje nei

vyresni Lietuvos gyventojai (žr. 5 paveikslą), ir tai nėra nulemta moksleiviams privalomos socialinės veiklos, nes 20–25 metų amžiaus grupėje savanorystė yra tiek pat paplitusi kaip 18–19 metų amžiaus grupėje. Tai leidžia ilgalaikės savanorystės perspektyvas vertinti optimistiškiau, nors ir pripažįstant, kad šios veiklos organizavimo principai, savanorių telkimo principai ir populiariausios veiklos sritys ilgainiui gali keistis.

Tarptautiniuose savanorystės tyrimuose vyrauja bendras sutarimas, kad savanoriškas darbas teigiamai koreliuoja su žmonių išsimokslinimu ir pajamomis (Curtis, Baer, Grabb, 2001; Wilson, 2012). Lietuvoje surinkti EVS duomenys taip pat atskleidžia, kad išsimokslinimas reikšmingai diferencijuoja įsitraukimą į savanorišką veiklą: iš žemesnio išsimokslinimo žmonių per paskutinius 6 mėnesius nemokamą savanorišką darbą teigė dirbę bemaž 15 proc. apklaustųjų, vidutinio – apie 17 proc., o aukščiausio – beveik 22 proc. apklaustųjų (iš kurių universitetinį išsimokslinimą turinčiųjų – apie 26 proc.). Tačiau duomenys nepatvirtina įsitraukimo į savanorišką veiklą sąsajos su respondentų pajamomis: visose pajamų grupėse žmonių, dirbusių savanorišką darbą per paskutinius 6 mėnesius, dalis svyruoja nuo 12 iki 18 proc. ir tik aukščiausių pajamų namų ūkių gyventojų šis rodiklis šokteli iki 23 proc. (žr. 6 paveikslą).

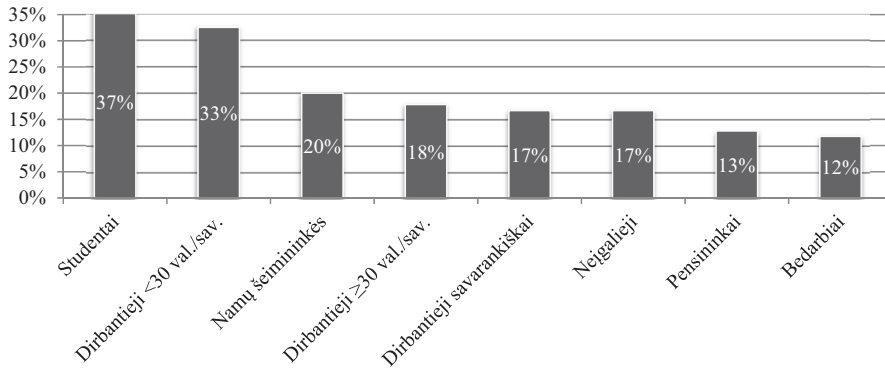

6 pav. Gyventojų, per paskutinius 6 mėnesius dirbusių nemokamą savanorišką darbą, dalis skirtingas pajamas gaunančių gyventojų grupėse Lietuvoje 2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

Profesinio užimtumo ir įsitraukimo į savanorišką veiklą ryšys taip pat yra nevienodas. Viena vertus, šie dalykai gali atrodyti sunkiai suderinami, nes laikas, kurį galima skirti vienai ar kitai veiklai, yra ribotas išteklius (Markham, Bonjean, 1996). Tai iš dalies patvirtina užsienio šalyse atliktų empirinių tyrimų duomenys, atskleidžiantys, kad ne visą darbo dieną dirbantys žmonės yra labiau linkę savanoriauti nei dirbantys visu krūviu. Kita vertus, jie taip pat rodo, kad žemiausias savanorystės lygis fiksuojamas tarp bedarbių (Stubbing, Humble, 1984), o įsitraukimo į savanorystę skirtumai tarp įvairaus profesinio užimtumo statuso respondentų patvirtina socialinių išteklių teorijos prielaidą, kad aktyvi profesinė veikla didina socialinę integraciją, tuo pačiu – tikimybę įsitraukti į

savonorišką veiklą (Gil-Lacruz et al., 2017). Tokį dėsningumą rodo ir Lietuvoje atlikto tyrimo rezultatai: studentai ir visą darbo dieną dirbantys darbuotojai savanoriauja dažniausiai, o bedarbiai ir pensininkai, kurie laisvo laiko objektyviai turi daugiausiai, – savanoriauja rečiausiai (žr. 7 paveikslą). Tad galima daryti išvadą, kad darbas profesinėje srityje yra socialinės integracijos forma bei socialinių ir organizacinių įgūdžių formavimo priemonė, didinanti tikimybę įsitraukti į savonorišką veiklą.

7 pav. Gyventojų, per paskutinius 6 mėnesius dirbusių nemokamą savonorišką darbą, dalis skirtingose profesinio užimtumo grupėse Lietuvoje 2017 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

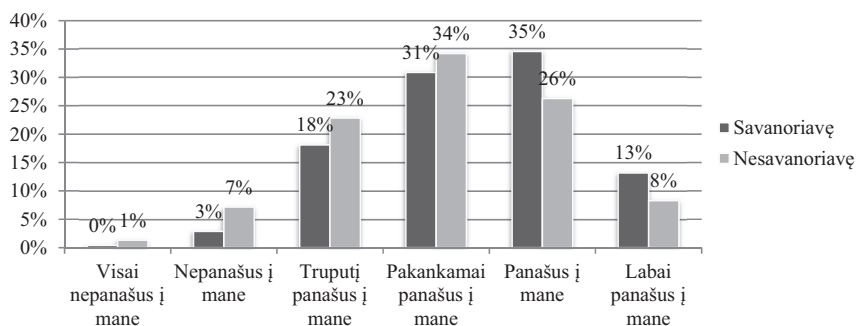
Apibendrinant šiuos duomenis, reikia pabrėžti, kad skirtingose visuomeninio gyvenimo srityse dirbančių savonorių demografinis profilis gali būti labai skirtingas, nes žmonės paprastai įsitraukia į tas veiklas, kurios jiems asmeniškai yra aktualiausios ar įdomiausios. Nors jie atskleidžia demografinių veiksnių – lyties, amžiaus, išsimokslinimo, profesinio užimtumo – įtaką įsitraukti į savonorišką veiklą, kas atitinka socialinių išteklių ir žmogiškojo kapitalo teoriją, tačiau nepaaiškina, kodėl vieni tam tikrų sociodemografinių grupių atstovai tampa savonoriais, o kiti – ne. Tad čia reikia atsižvelgti į individualius skirtumus, lemiančius pagrindinius savonoriškos veiklos sprendimų motyvus.

Vertybinis savonorio portretas

Yra nemažai teorijų, bandančių paaiškinti, kodėl žmonės nusprendžia aukoti savo jėgas ir laiką savonoriškam darbui. Teigiama, kad savonoriais tampama tiek iš altruistinių, tiek iš egoistinių paskatų: viena vertus, savonoriaudami žmonės gali siekti realizuoti pro-socialias savo vertybes, dalyvauti jiems svarbiuose procesuose arba, kita vertus, siekti tiesioginės naudos sau ar investuoti į savo žmogiškąjį kapitalą, plėsti karjeros galimybes (Ziemek, 2006). Didelis savonoriškos veiklos paskatų ratas skirstomas į vidinę ir išorinę motyvaciją: vidinės motyvacijos skatinami savonoriai jaučia malonumą dirbdami šį darbą tiek dėl vidinės satisfakcijos užsiimant veikla, kuri laikoma prasminga, tiek dėl savirealizacijos poreikio patenkinimo; o išorinės motyvacijos skatinami savonoriai

savo darbą mano esant investicija, kuri teikia grąžą per žmogiškojo kapitalo gausinimą ir svarbių socialinių ryšių tinklo plėtimą (Frey, 1992; Day, Devlin, 1998; Meier, Stutzer, 2004; Prouteau, Wolff, 2004).

Tvirtą empirinį pagrindą įžvalgoms apie vertybinių orientacijų sąsają su įsitraukimu į savanorišką veiklą suteikia tai, kad 2017 metais į Lietuvoje atlikto EVS tyrimo klausimyną papildomai buvo įtraukta Shalomo H. Schwartzo asmens vertybinių orientacijų skalė, kuri paprastai nenaudojama EVS tyrimuose⁴. Kaip atskleidžia duomenys, vertybinės orientacijos respondentų dalyvavimo visuomeninėje veikloje lygį diferencijuoja lygiai reikšmingai kaip sociodemografinės jų savybės. Iš dalies taip yra todėl, kad ir jos pačios yra susijusios su sociodemografinėmis respondentų charakteristikomis (visų pirma su amžiumi, išsimokslinimu, lytimi), tačiau negali būti į jas visiškai redukuojamos. Iš viso spektro tirtų vertybinių orientacijų įsitraukimo į savanorišką veiklą aktyvumui reikšmingiausias yra su savęs peržengimo ir atvirumo pokyčiams vertybinėmis orientacijomis susijusios rūpinimosi, kūrybingumo, stimuliacijos ir socialinio teisingumo nuostatos (jos tyrime vertinamos respondentų prašant skalėje nuo 1 iki 6 įvertinti teiginius „Man labai svarbu padėti aplinkiniams žmonėms, rūpintis jų gerove“, „Man svarbu generuoti naujas idėjas ir būti kūrybingam, mėgstu viską daryti savaip, originaliai“, „Man patinka netikėtumai, visada ieškau naujų veiklų. Manau, kad gyvenime yra svarbu turėti

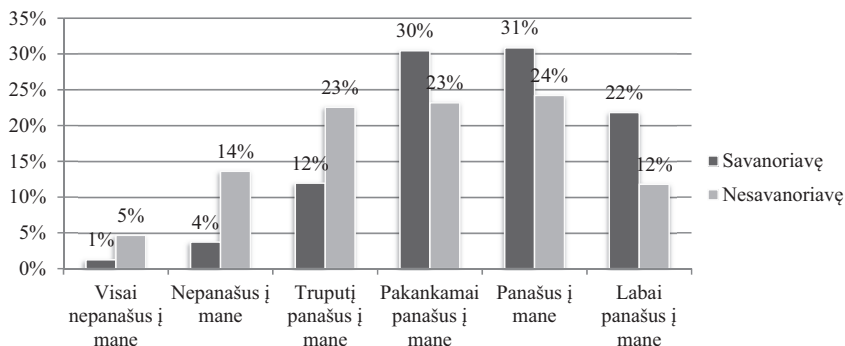

8 pav. Rūpinimosi vertybinės orientacijos sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Įvertinkite apibūdinamo žmogaus panašumą į jus „Jam labai svarbu padėti aplinkiniams žmonėms. Jis nori rūpintis jų gerove“)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

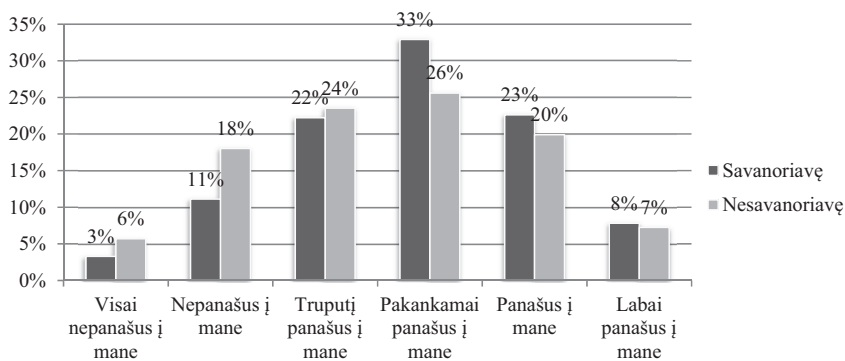
⁴ S. H. Schwartzo vertybių teorija išskiria dešimt motyvacinio požiūriu skirtingų vertybių, būdingų visoms kultūroms – savirealizaciją, stimuliaciją, hedonizmą, pasiekimus, galią, saugumą, konformizmą, tradiciją, rūpinimąsi, universalizmą, – kurias sujungia į keturias platesnes vertybines orientacijas: savęs peržengimą (angl. *self-transcendence*), konservatyvumą (angl. *conservation*), asmenybės augimą (angl. *self-enhancement*) ir atvirumą pokyčiams (angl. *openness to change*) (Schwartz, 1992, 2006; Schwartz et al., 2001). Šioms vertybėms tirti naudojamas portretinis vertybių klausimynas, kuriame pateikiamas dvidešimt vienas trumpas asmenybės apibūdinimas, įvardijantis su konkrečia vertybine orientacija susijusius žmogaus tikslus, siekius ar norus (pavyzdžiui, apibūdinimas „Jam labai svarbu padėti aplinkiniams žmonėms. Jis nori rūpintis jų gerove“ atskleidžia rūpinimosi vertybę, kuri priklauso platesnei savęs peržengimo vertybinei orientacijai). Respondentas turi įvertinti kiekvieno apibūdinimo panašumą ar nepanašumą į jį šešių balų skalėje.

daug skirtingų užsiėmimų“, „Ieškau nuotykių ir mėgstu rizikuoti. Noriu gyventi jaudulį keliantį gyvenimą“, „Man svarbu, kad su kiekvienu žmogumi pasaulyje būtų elgiamasi vienodai teisingai. Mano įsitikinimu, gyvenime kiekvienas turi turėti lygias galimybes“, ką įrodo neparametrinio vidurkių palyginimo testo, taikant Kruskal–Wallis kriterijų, rezultatai (atitinkamai $p = 0,001$, $p = 0,000$, $p = 0,017$, $p = 0,005$ ir $p = 0,032$; žr. 8–12 paveikslus).

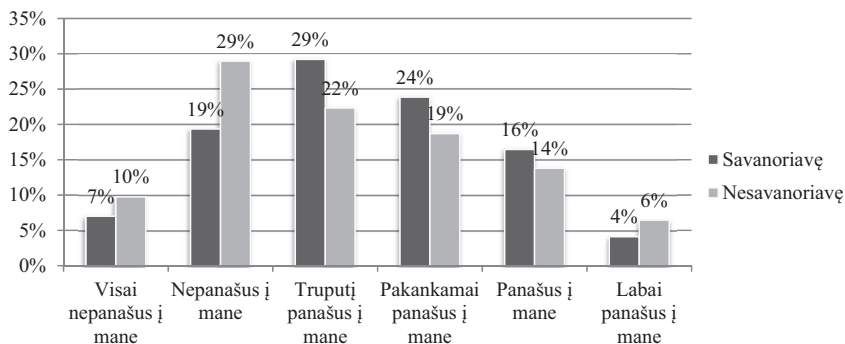
9 pav. Kūrybingumo vertybinės orientacijos sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Įvertinkite apibūdinamo žmogaus panašumą į jus „Jam svarbu generuoti naujas idėjas ir būti kūrybingam. Jis mėgsta viską daryti savaip, originaliai“)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

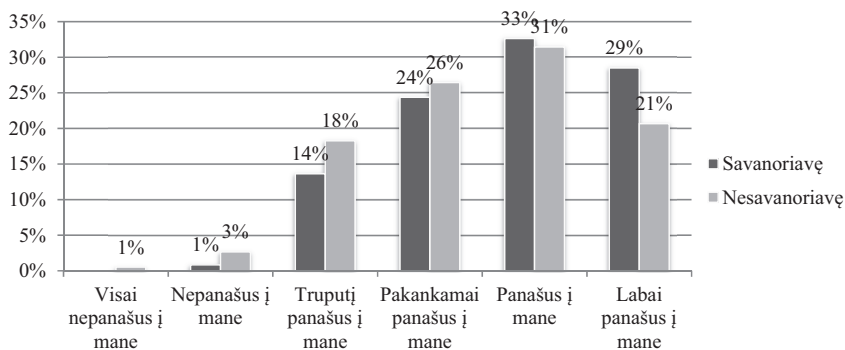
10 pav. Stimuliacijos vertybinės orientacijos (kaip naujovių paieškos) sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Įvertinkite apibūdinamo žmogaus panašumą į jus „Jam patinka netikėtumai, jis visada ieško naujų veiklų. Jis mano, kad gyvenime yra svarbu turėti daug skirtingų užsiėmimų“)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

11 pav. Stimuliacijos vertybinės orientacijos (kaip polinkio į nuotykius) sąsaja su išsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Įvertinkite apibūdinamo žmogaus panašumą į jus „Jis ieško nuotykių ir mėgsta rizikuoti. Jis nori gyventi jaudulį keliantį gyvenimą“)

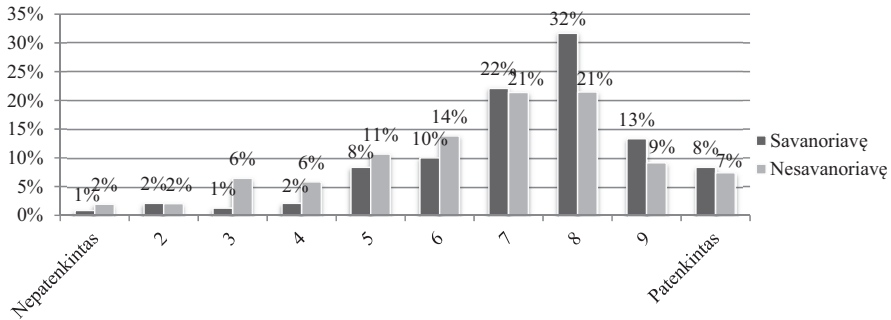
Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

12 pav. Socialinio teisingumo vertybinės orientacijos sąsaja su išsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Įvertinkite apibūdinamo žmogaus panašumą į jus „Jam svarbu, kad su kiekvienu žmogumi pasaulyje būtų elgiamasi vienodai teisingai. Jis įsitikinęs, kad gyvenime kiekvienas turi turėti lygias galimybes“)

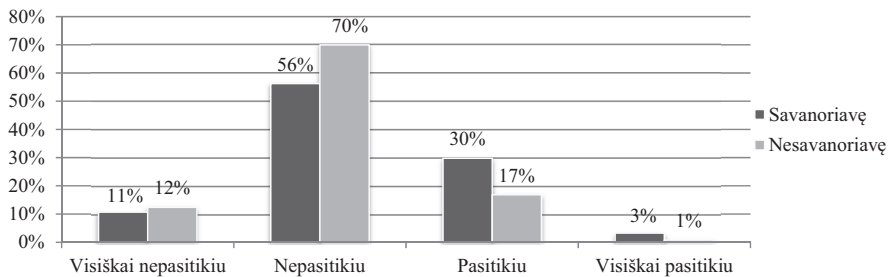
Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

EVS duomenys rodo, kad išsitraukimą į savanorišką veiklą reikšmingai diferencijuoja ir kitos respondentų asmeninės savybės, tokios kaip antai pasitenkinimas gyvenimu, pasitikėjimas žmonėmis apskritai, įsitikinimas, kad žmogus pats kontroliuoja savo gyvenimą (pagal neparametrinio vidurkių palyginimo testo, taikant Kruskal–Wallis kriterijų, rezultatus, visų šių nuostatų atveju $p = 0,000$; žr. 13–15 paveikslus).

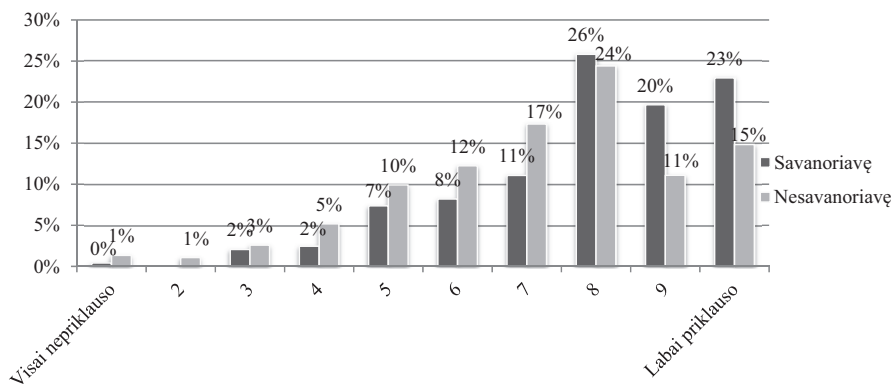
13 pav. Pasitenkinimo gyvenimu sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Ar Jūs dabartiniu metu patenkintas savo gyvenimu apskritai?)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

14 pav. Pasitikėjimo žmonėmis sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Pasakykite, ar Jūs visiškai pasitikite, pasitikite, nepasitikite, ar visiškai nepasitikite žmonėmis, kuriuos sutikote pirmą kartą?)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

15 pav. Tikėjimo galimybe kontroliuoti savo gyvenimą sąsaja su įsitraukimu į savanorišką darbą (Klausimas: Vieni žmonės mano, kad jie turi visišką pasirinkimo laisvę ir patys sprendžia, kaip jiems gyventi. Kiti mano, kad gyvenime mažai kas priklauso nuo jų pačių. Prašom įvertinti 10-ties balų skalėje, kiek Jūsų gyvenimas priklauso nuo Jūsų paties)

Šaltinis: sudaryta remiantis Europos vertybių tyrimo duomenimis.

Analizuojant 2017 metų EVS duomenis netikėtai tenka konstatuoti, kad gyventojų religingumas (vertintas įvairiais kriterijais: tikėjimas Dievu, priklausymas religinei denominacijai, išpažinties dažnumas, Dievo svarbos savo gyvenime akcentavimas, religingumo kaip ugdytinės vaikų savybės akcentavimas) pats savaime nelemia įsitraukimo į savanorišką veiklą: religingi žmonės Lietuvoje į savanorišką veiklą įsitraukia ne dažniau nei religiniams klausimams abejingi žmonės, tai patvirtina neparimetrinio vidurkių palyginimo testo, taikant Kruskal–Wallis kriterijų, rezultatai ($p = 0,123 > 0,05$). Tai neatitinka kitose šalyse fiksuojamo dėsningumo, kad religingumas turi teigiamą įtaką įsitraukti į savanorišką veiklą, kuris iš socialinių išteklių teorijos perspektyvos aiškina mas kaip narystės religinėse organizacijose lemiamas įsitraukimas į savanorišką veiklą (Wilson, Janoski, 1995).

Diskusija

Paskutinės EVS bangos tyrimas buvo atliktas 2017 metais ir yra nemažai pagrindo manyti, kad dabartinis pandemiją išgyvenančios šalies gyventojų savanoriško darbo patirties lygis yra aukštesnis nei užfiksuotas tyrimo metu. Nepaisant to, jo duomenys suteikia vertingų įžvalgų apie ilgalaikes savanorystės raidos tendencijas, svarbius sociodemografinius savanorystę lemiančius veiksnius ir besikeičiančią individualią motyvaciją įsitraukti į savanorišką veiklą. Šių duomenų analizė atskleidė, nors demografiniai veiksniai – lytis, amžius, išsimokslinimas, profesinis užimtumas – yra svarbūs, jie tampa išties prasmingi tik analizuojami podraug su asmeninėmis respondentų savybėmis (pasitenkinimu gyvenimu, pasitikėjimu žmonėmis, įsitikinimu, kad žmogus pats kontroliuoja savo gyvenimą) ir vertybinėmis respondentų nuostatomis (kaip antai rūpinimasis, kūrybingumas, stimuliacijos ir socialinio teisingumo siekis). Kitaip tariant, savanoriai negali būti traktuojami kaip demografiniu požiūriu homogeniška grupė: priklausomai nuo individualios prosocialios motyvacijos ir kitų vertybinių nuostatų, taip pat asmeninių savybių konkrečių žmonių sociodemografinių charakteristikų pokyčiai gali turėti visiškai skirtingą įtaką jiems įsitraukti į visuomeninę veiklą (Gil-Lacruz et al., 2017). Tai reiškia, kad, siekiant efektyviai sutelkti žmones konkrečiai savanoriškai veiklai, reikia atsižvelgti ne tik į tai, kurių sociodemografinių grupių atstovai apskritai yra labiau linkę į ją įsitraukti, bet ir į tai, kokie vertybiniai akstinai jiems būtų svarbiausi, atitinkamai planuoti savanorių pritraukimo strategiją ir komunikaciją.

Nors straipsnyje pristatyti empiriniai duomenys atskleidžia vertybinių nuostatų svarbą motyvuojant įsitraukimą į savanorišką veiklą, jų nepakanka atsakyti į klausimą, ar savanorystės kaip ilgalaikio moralinio įsipareigojimo tam tikrai bendruomenei ar idėjai samprata šiuolaikinėje visuomenėje pamažu netampa atgyvena, vis labiau įsigalint savanorystės kaip būdo formuoti socialiai priimtina asmens įvaizdį funkcijai. Tai būtų gana grėsminga tendencija, nes ji reikštų ne tiek sistemingą ilgalaikį savanorių įsitraukimą į visuomenei reikšmingą darbą, užtikrinantį šios veikos tęstinumą ir atliepimą aktualiausiems socialiniams poreikiams, kiek pavienes, spontaniškas, madingas (bet nebūtinai pačias svarbiausias), į greitą rezultatą orientuotas „programines“ veiklas, ilgalaikėje perspektyvoje mažai teprisidedančias prie opiausių bendruomenės problemų sprendimo.

Literatūra

- Anheier, H. K., Salamon, L. M. (1999). Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 43–65. <https://doi.org/10.2307/1192266>
- Atkins, R., Hart, D., Donnelly, T. M. (2005). The Association of Childhood Personality Type With Volunteering During Adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly*, 51(2), 145–162. <https://doi.org/10.1353/mpq.2005.0008>
- Bennett, W. L. (1998). The Uncivic Culture: Communication, Identity, and the Rise of Lifestyle Politics. *Political Science and Politics*, 31(4), 741–761. <https://doi.org/10.2307/420711>
- Brady, H. E., Schlozman, K. L., Verba, S. (1999). Prospecting for Participants: Rational Expectations and the Recruitment of Political Activists. *The American Political Science Review*, 93(1), 153–168. <https://doi.org/10.2307/2585767>
- Burke, D. M., Hall, M. (1986). Personality Characteristics of Volunteers in a Companion for Children Program. *Psychological Reports*, 59(2), 819–825. <https://doi.org/10.2466/pr0.1986.59.2.819>
- Callero, P. L., Howard, J. A., Piliavin, J. A. (1987). Helping Behavior as a Role Behavior: Disclosing Social Structure and History on the Analysis of Prosocial Actions. *Social Psychology Quarterly*, 50(3), 247–256. <https://doi.org/10.2307/2786825>
- Carlo, G., Okun, M. A., Knight, G. P., de Guzman, M. R. T. (2005). The Interplay of Traits and Motives on Volunteering: Agreeableness, Extraversion and Prosocial Value Motivation. *Personality and Individual Differences*, 38(6), 1293–1305. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.08.012>
- Clary, E. G., Snyder, M., Stukas, A. (1996). Volunteers' Motivations: Findings from a National Survey. *Nonprofit Voluntary Sector Quarterly*, 25(4), 485–505. <https://doi.org/10.1177/0899764096254006>
- Cnaan, R. A., Handy, F., Wadsworth, M. (1996). Defining Who Is a Volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3), 364–383. <https://doi.org/10.1177/0899764096253006>
- Curtis, J. E., Baer, D. E., Grabb, E. G. (2001). Nations of Joiners: Explaining Voluntary Association Membership in Democratic Societies. *American Sociological Review*, 66(6), 783–805. <https://doi.org/10.2307/3088873>
- Day, K. M., Devlin, R. A. (1998). The Payoff to Work without Pay: Volunteer Work as an Investment in Human Capital. *Canadian Journal of Economics*, 31(5), 1179–1191. <https://doi.org/10.2307/136465>
- Dekker, P., van den Broek, A. (1998). Civil Society in Comparative Perspective: Involvement in Voluntary Associations in North America and Western Europe. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 9(1), 11–38. <https://doi.org/10.1023/A:1021450828183>
- Eckstein, S. (2001). Community as Gift-Giving: Collectivistic Roots of Volunteerism. *American Sociological Review*, 66(6), 829–851. <https://doi.org/10.2307/3088875>
- Frey, B. S. (1992). How Intrinsic Motivation is Crowded out and in. *Rationality and Society*, 6(3), 334–352. <https://doi.org/10.1177/1043463194006003004>
- Gedvilienė, G., Karasevičiūtė, S. (2013). *Senior Adults' Participation in Volunteering. Research Study*. Kaunas: Vytautas Magnus University.
- Gil-Lacruz, A. I., Marcuello, C., Saz-Gil, I. (2017). Individual and Social Factors in Volunteering Participation Rates in Europe. *Cross-Cultural Research*, 51(5), 464–490. <https://doi.org/10.1177/1069397117694135>
- Goss, K. A. (1999). Volunteering and the Long Civic Generation. *Nonprofit and Voluntary Action Quarterly*, 28(4), 378–415. <https://doi.org/10.1177/0899764099284002>
- Graziano, W. G., Eisenberg, N. (1997). Agreeableness: A Dimension of Personality. In R. Hogan, J. Johnston, S. Briggs (Eds.), *Handbook of Personality Psychology* (pp. 795–824). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012134645-4/50031-7>

Hoge, D., Zech, C., McNamara, P., Donahue, M. (1998). The Value of Volunteers as Resources for Congregations. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37(3), 470–481. <https://doi.org/10.2307/1388054>

Hustinx, L. (2001). Individualisation and New Styles of Youth Volunteering: An Empirical Exploration. *Voluntary Action*, 3(2), 57–76. <http://hdl.handle.net/1854/LU-1114767>

Hustinx, L., Lammertyn, F. (2003). Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167–187. <https://doi.org/10.1023/A:1023948027200>

Hustinx, L., Lammertyn, F. (2004). The Cultural Bases of Volunteering: Understanding and Predicting Attitudinal Differences Between Flemish Red Cross Volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(4), 548–584. <https://doi.org/10.1177/0899764004269144>

Jonutytė, I. (2007). *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Knight, G. P., Johnson, L. G., Carlo, G., Eisenberg, N. (1994). A Multiplicative Model of the Dispositional Antecedents of a Prosocial Behavior: Predicting More of the People More of the Time. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1), 178–183. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.1.178>

Kosek, R. B. (1995). Measuring Prosocial Behaviors of College Students. *Psychological Reports*, 77(3), 739–742. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.77.3.739>

Kurapkaitienė, N. (2019). *Jaunų suaugusiųjų mokymosi savanorystėje patirtys*: disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Markham, W. T., Bonjean, C. M. (1996). Employment Status and the Attitudes and Behavior of Higher Status Women Volunteers, 1975 and 1992: A Case Study. *Sex Roles*, 34–34(9–10), 695–717. <https://doi.org/10.1007/bf01551503>

McPherson, J. M., Popielarz, P. A., Drobnic, S. (1992). Social Networks and Organizational Dynamics. *American Sociological Review*, 57(3), 153–170. <https://doi.org/10.2307/2096202>

McPherson, J. M., Rotolo, T. (1996). Testing a Dynamic Model of Social Composition: Diversity and Change in Voluntary Groups. *American Sociological Review*, 61(2), 179–202. <https://doi.org/10.2307/2096330>

Meier, S., Stutzer, A. (2004). Is Volunteering Rewarding in Itself? *Economica*, 75, 39–59. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2007.00597.x>

Meijs, L. C. P. M., Karr, L.B. (2004). Managing volunteers in different settings: Membership and programme management. In R. A. Stebbins, M. Graham (Eds.), *Volunteering as Leisure/Leisure as Volunteering: an International Assessment* (pp. 177–193). CAB International. <https://doi.org/10.1079/9780851997506.0177>

Omoto, A. M., Snyder, M. (1995). Sustained Help Without Obligation: Motivation, Longevity of Service, and Perceived Attitude Change Among AIDS Volunteers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 671–686. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.671>

Okun, M. A., Barr, A., Herzog, A. (1998). Motivation to Volunteer by Older Adults: a Test of Competing Measurement Models. *Psychology of Aging*, 13(4), 608–621. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.13.4.608>

Okun, M. A., Eisenberg, N. (1992). A Comparison of Office and Adult Day Care Center Older Volunteers: Social-Psychological and Demographic Differences. *The International Journal of Aging and Human Development*, 35(3), 219–233. <https://doi.org/10.2190/t791-c07u-9y1g-cv5f>

Parboteeah, K. P., Cullen, J. B., Lim, L. (2004). Formal volunteering: A cross-national test. *Journal of World Business*, 39(4), 431–441. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2004.08.007>

Penner, L. A. (2002). Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism:

An Interactionist Perspective. *Journal of Social Issues*, 58(3), 447–467. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270>

Penner, L. A. (2004). Volunteerism and Social Problems: Making Things Better or Worse? *Journal of Social Issues*, 60(3), 645–666. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00377.x>

Prouteau, L., Wolff, F. C. (2006). Does volunteer work pay off in the labor market? *The Journal of Socio-Economics*, 35(6), 992–1013. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.11.021>

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Touchstone Books/Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>

Rosenthal, S., Feiring, C., Lewis, M. (1998). Political Volunteering From Late Adolescence to Young Adulthood. *Journal of Social Issues*, 54(3), 477–493. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1998.tb01231.x>

Schlozman, K. L., Burns, N., Verba, S. (1994). Gender and the Pathways to Participation: The Role of Resources. *The Journal of Politics*, 56(4), 963–990. <https://doi.org/10.2307/2132069>

Serow, R. C., Dreyden, J. I. (2020). Community Service Among College and University Students: Individual and Institutional Relationships. *Religious Studies: An International Journal*, 8(2), 121–134. Prieiga per internetą: <<http://fssh-journal.org/index.php/jrs/article/view/139>> [žiūrėta 2021 03 03]

Smith, D. H. (1994). Determinants of Voluntary Association Participation and Volunteering. *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(3), 243–263. <https://doi.org/10.1177/089976409402300305>

Smith, B. M., Nelson, L. D. (1975). Personality Correlates of Helping Behavior. *Psychological Reports*, 37(1), 307–310. <https://doi.org/10.2466/pr0.1975.37.1.307>

Stubbings, P., Humble, S. (1984). Voluntary Work, Unemployment and the Labour Market in Britain. In *Voluntary Work and Unemployment Study in the Countries of the European Communities* (pp. 1–63). London: Policy Studies Institute.

Sundeen, R. A., Raskoff, S. A. (1994). Volunteering Among Teenagers in the United States. *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(4), 383–403. <https://doi.org/10.1177/089976409402300407>

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65. [https://doi.org/10.1016/s0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/s0065-2601(08)60281-6)

Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M., Owens, V. (2001). Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519–542. <https://doi.org/10.1177/0022022101032005001>

Schwartz, S. H. (2006). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications [Basic human values: Theory, measurement, and applications]. *Revue Française de Sociologie*, 47(4), 929–968. <https://doi.org/10.3917/rfs.474.0929>

Switzer, G. E., Simmons, R. G., Dew, M. A., Regalski, J. M., Wang, C. H. (1995). The Effect of a School-Based Helper Program on Adolescent Self-Image, Attitudes, and Behavior. *Journal of Early Adolescence*, 15(4), 429–455. <https://doi.org/10.1177/0272431695015004003>

Trudeau, K. J., Devlin, A. S. (1996). College Students and Community Service: Who, With Whom, and Why? *Journal of Applied Social Psychology*, 26(21), 1867–1888. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1996.tb00103.x>

Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26(1), 215–240. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>

Wilson, J. (2012). Volunteerism research. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(2), 176–212. <https://doi.org/10.1177/0899764011434558>

Wilson, J., Janoski, T. (1995). The Contribution of Religion to Volunteer Work. *Sociology of Religion*, 56(2), 137–152. <https://doi.org/10.2307/3711760>

Wilson, J., Musick, M. (1997). Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work. *American Sociological Review*, 62(5), 694–713. <https://doi.org/10.2307/2657355>

Wymer, W. W., Samu, S. (2002). Volunteer Service as Symbolic Consumption: Gender and Occupational Differences in Volunteering. *Journal of Marketing Management*, 18(9–10), 971–989. <https://doi.org/10.1362/0267257012930358>

Ziemek, S. (2006). Economic analysis of volunteers' motivations – A cross-country study. *The Journal of Socio-Economics*, 35(3), 532–555. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.11.064>